

Lise Dil ve Edebiyat Kitapları Sorunu

Prof. Dr. Rıza FİLİZOK

Millî Eğitim Bakanlığı son yıllarda dil ve edebiyat eğitimimize bazı yenilikler getirme ihtiyacını duydu. Liselerin dil ve edebiyat öğretimi için uzmanlara yeni bir program hazırlattı. Bu programa uygun ders kitapları yazdırdı. Bu girişim olumlu yönleri bulunmasına rağmen beklenen yararı sağlayamamıştır. Bu kitapların yöntem, bilgi, anlatım, metin seçimi ve zevk yönünden gözden geçirilip tekrar düzenlenmesi yararlı olacaktır.

Uygulanmakta olan yeni programın bazı olumlu yönleri vardır: Gösterge bilimi, dil bilimi, anlam bilimi gibi çağdaş bilimlerden yararlanılmaya çalışılması, edebî metinlerin açıklanmasında bildirişim teorisi ve metin tipleri teorisi gibi yeni yaklaşımlara yer verilmesi yararlı olmuştur.

Peki bu kitaplarda aksayan nedir?

Bu kitapların yazılmasında Program Geliştirme Uzmanlarının Ölçme ve Değerlendirme Uzmanlarının Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uzmanlarının görev aldığı görülmektedir. Böyle kapsamlı bir iş birliğinden oldukça başarılı bir sonuç beklenirken ortaya tek yazarlı eski kitapları aratan ürünler çıkmıştır. Eğitim bilimcilerimizin ortaya koyduğu bu öğretim modeli, doğru ilkelerin yanlış uygulanmasının tipik bir örneğidir. Uygulanan öğretim modeli, kanımızca özümsememiş pedagojik yöntemlere dayandırılmaya çalışıldığından ve ülkemizin koşulları göz önüne alınmadığından pek başarılı olamamıştır.

Bunu bir örnekle gösterelim:

Bu kitaplarda aktif bir öğretim sağlamak amacıyla öğrencilere uzun uzun bilgiler verilmesi yerine, onları araştırmaya yönlendirme yolu benimsenmiştir. Bu tutum, ilke olarak doğrudur, ama bu yöntemin yurdumuzda katı bir şekilde uygulanması mümkün değildir: Yeni programın dayandığı bilim dalları ve teoriler, henüz yurdumuzun bilim dünyasında dahi yeterince tanınmadığı halde yeni dil ve edebiyat kitaplarının yazarları bu teorileri kitaplarında uygulamak zorunda kalmıştır. Daha kötüsü aktif metot gerekçesiyle kitaplarda temel birçok konu hakkında çok zaman öğrenciye derli toplu ve yeterli bilgi verilmemiş, güya öğrenciler bu yolla araştırmaya ve incelemeye yönlendirilmiştir. Şehir ortamında yaşayan uzmanların dahi açık seçik bir fikre ulaşamadığı birçok bilgiler, ilçelerdeki, köylerdeki öğretmen ve öğrencilerin araştırmasına bırakılmıştır!

Bu konuyu kitaplardan aldığımız bir örnekle açıklayalım:

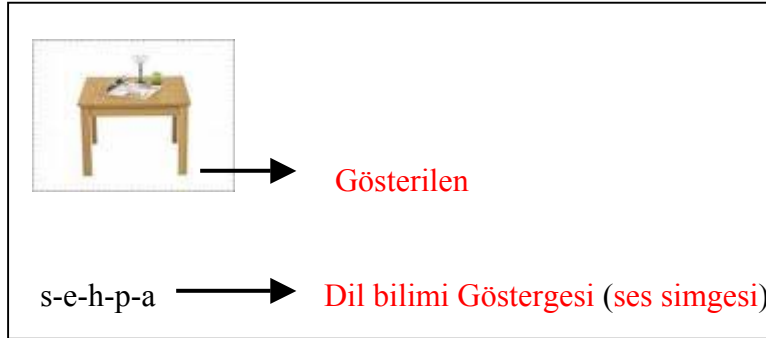
“Ortaöğretim Dil ve Anlatım, 9. Sınıf”¹ kitabının 7. sahifesinde şöyle bir cümle var:

“ ‘Sonbahar’ kelimesi yaşlılar için farklı kavramlar, çocuklar için ise çok daha farklı kavramlar çağrıştırır. Bu kavramlar aslında sonbaharın insan zihninde oluşturduğu göstergelerdir.”

Kavramlar, “insan zihninde oluşan” **gösterge**ler değildir. **Kavram**, yahut anlam “**gösterilen**” terimiyle ifade edilir. Bir kavramın bir göstergesi vardır ama gösterge kavram değildir. Gösterge, kavramı gösteren dil işaretidir, kelimedir. Tuhaf olan şey ise şu: Kitabın yazarları, bu kitabın sonuna öğrenciler için bir sözlük koymuşlar. Bu sözlükte **gösterge** kelimesinin doğru tanımı var! Şöyle demişler: “**Kendi dışında bir başka şeyi gösteren, düşündüren, onun yerini alabilen, nesne, görünüş ve olgu.** (age. Sayfa:210)” Bu sözlükten öğrencilerden önce kitap yazarlarının yararlanması daha uygun olmaz mıydı? Bu tuhaflıklar kitap yazarlarımızın henüz kendilerinin özümseme fırsatını bulamadıkları bilgileri öğrencilere aktarmak zorunda kalışlarının tipik bir örneğidir.

Kitap yazarlarının dil işareti (signe) ile ilgili olan **gösterge**, **gösteren**, **gösterilen**, **gönderge** kavramlarını anlamadan anlatmaya çalıştıkları açıkça görülmektedir:

Söz konusu kitapta, ele aldığımız yukarıdaki cümleden sonra bir sepha resmi konulmuş ve **gösterge** şöyle bir tablo ile açıklanmıştır (Sayfa,8):

Kitap yazarlarının bu tablo ile öğrencilere anlatmak istediği şeyin “**gösterge**” kavramı olduğu açıktır, ama burada verilen bilgiler yanlıştır:

1) “**Dil bilimi Göstergesi**” sözü parantez içinde (**ses simgesi**) olarak açıklanmıştır. “S-e-h-p-a” -bu yazılış tarzıyla- ses simgesini gösterir ama ses simgesi dil bilimi göstergesi değildir. **Gösterge**, ses ve anlamdan yani **gösteren** ile **gösterilen**den oluşur.

2) Eğer yazarlarımız “S-e-h-p-a”yı dil bilimi göstergesi olarak kabul etmişlerse MASA’ya (yani nesneye) **gösterilen** değil **gönderge** demeleri gerekirdi. Eğer yazarlarımız sepha resmini, anlamın yerini tutsun diye koyduk diyorsalardı “**gösterilen**” terimi doğru olur, ama bu

¹ “Ortaöğretim Dil ve anlatım, 9. Sınıf”, M.E.B., Ankara, 2006

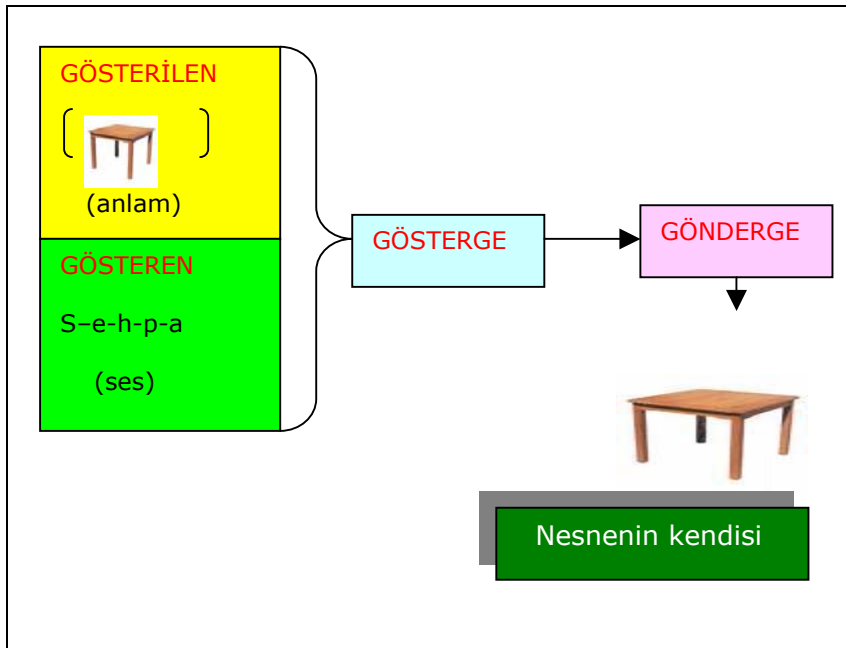
sefer de onun altındaki **gösterge** terimi yanlış, çünkü ses, “**gösterge**” değil “**gösteren**”dir.

Kitapta gösterge hakkında bu yanlış bilgiler verildikten sonra, “ETKİNLİK” başlığı altında öğrencilere şu görev verilmektedir:

“Göstergeleri inceleyen bilim dalı ile ilgili araştırma yapınız. Araştırma sonuçlarınızı sınıfa sununuz !”

Bu ödevi, öğrenciler için - bu seferlik - biz yaptık: Gösterge, bir sema halinde şöyle gösterilebilir:

GÖSTERGE

SONUÇ:

Yeni program sayesinde dil ve edebiyat kitaplarımızın sayfeleri çağdaş bilim dallarının verilerine açılmıştır. Bu doğru bir adımdır ve sevindiricidir. Ancak ders kitaplarının hazırlanması, yöntem, bilgi, anlatım, metin seçimi ve zevk yönünden hiç de başarılı olmamıştır. Bazı eğitim yöntemlerinin ülkemizde katı bir tarzda uygulanmasının ise iyi sonuçlar vermediği görülmektedir. Yurdumuzun koşullarını göz önünde bulundurmayan ve uzun yıllar içinde elde edilmiş eğitim deneyimlerimizden yararlanmayan öğretim modellerinin başarılı olması mümkün değildir. Millî Eğitim Bakanlığı ile Lise dil ve edebiyat kitapları yazarlarımızın bu olumsuzlukları gidermelerini diliyoruz.